

TROJSTVO

Savremeni čovek, koji je religiozan, trebao bi da razmišlja o značenju svoje religije. Šta znači to što on prihvata određenu religiju i ideje vezane za nju?

U savremenom svetu postoji pluralizam verovanja. Dakle, ljudi razmišljaju na različite načine. Čak i religiozni ljudi razmišljaju na različite načine, i vrlo često, kada dođemo u dodir sa drugačijim mišljenjima, to nas na neki način osvešćuje ili podstiče da preispitamo i svoja lična verovanja.

Vrlo je lepo da religiozan čovek razmišlja šta lično za njega znači što on prihvata određenu biblijsku doktrinu. Međutim, religiozan čovek se susreće sa određenim opasnostima, njemu prete mišljenja koja ističu dominantnost emotivnog života, njegove emotivne strane, dominantnost emocija u religijskom životu. Onda postoje mišljenja koja ističu ponašanje u odnosu na verovanje, jer za neke ljude je važnije kako mi živimo, kako se mi ponašamo, nego u šta verujemo. Otprilike, po tom mišljenju, primarno jeste naše ponašanje, kako mi konkretno živimo, a sekundarno jeste to u šta mi verujemo.

Postoje ljudi koji osećaju da razmišljanje o određenim doktrinama ili recimo razmišljanje o Bogu, razmišljanje o Hristu, ne izaziva neki emotivni efekat koji bi oni priželjkivali u životu, konkretno u religijskom životu.

Međutim, činjenica je da saznajna strana jeste primarna. Ona jeste najvažnija. Mi prvo nešto saznajemo, pa tek onda na to reagujemo. Od samog početka biti religiozan, ili u konkretnom slučaju, pošto se mi ovde bavimo Biblijom, od samog početka biblijske religije, podrazumevalo se prihvatanje da su neke tvrdnje istinite.

Recimo, ako čitamo propoved koju je održao apostol Petar, on je pozvao ljude da veruju da je Isus obećani Mesija (jevr. "Mesija" = "Spasitelj"), da je Isus Mesija o kome su govorili proroci.

Da bi to dokazao, on je koristio jedan argument koji je njemu tada bio zgodan. On se posluzio argumentom Hristovog vaskrsenja. Kada su ljudi za to saznali, tek su onda pitali: "Šta treba da činimo?" I on je onda rekao: "Treba da se pokajete."

Međutim, ako se mi samo svojim umom bavimo religijskim pitanjima, to bi mogao da bude neki hiperintelektualizam, jedna suva religija, koja samo dodiruje naš um - uspevamo sve da objasnimo na nivou našeg uma, ali to ne prodire dublje, u naš emotivni život. Religija jeste psihološki

vrlo kompleksan fenomen. Ona sigurno zaokuplja naš um, ali zaokuplja i našu volju i naš emotivni život.

Značaj biblijskih doktrina za nas biće mnogo veći i sadržajniiji, ako te doktrine iskustveno proživljavamo, a kroz iskustvo se mnogo kvalitetnije razvija emotivna strana naše vere.

Kako kroz iskustvo?

Ako mi zaista osećamo u svom iskustvu da je Bog blizu nas, da nas On čuva, da nam pomaže u konkretnim životnim prilikama, mi ćemo onda osećati da je On ljubav, da je On nama blizak. Naše emotivno biće će se razvijati tako da ćemo Boga sve više voleti. I onda dolazi ona istina koju je Paskal rekao: "Vi morate upoznati zemaljsko da bi ste ga ljubili, a božansko se mora ljubiti da bi se upoznalo."

Dakle, na nivou razuma mi možemo izvesne stvari samo da shvatimo, recimo, o božanskom biću, ali da bi se Bog istinski poznavao On se mora ljubiti. Znači, mi moramo da kroz ljubav prilazimo Bogu sve više i više, i onda ćemo ga sve više i više i upoznavati, znaćemo ko On jeste.

Vrlo je važno i da naše razumevanje doktrine bude potpunije, jer manjkava doktrina, recimo o Bogu, o Božanskoj ličnosti, može dovesti do toga da ga mi ne doživljavamo dobro. Recimo, ako imamo pogrešan koncept Boga, ako verujemo da je Bog neki strogi sudija, koji tamo negde u nekom hladnom kutku univerzuma sedi i samo čeka da neko od nas pogreši, mi, čini nam se, ne možemo da razvijamo neka istinski pozitivna osećanja prema toj ličnosti.

Ali, ako mi dobro razumemo ko Bog jeste, ili ako uspemo da shvatimo onako kako Biblija kaže da je Bog ljubav, onda ćemo živeti mnogo kvalitetnije. Dakle, bolje razumevanje određenih doktrina dovodi do kvalitetnijeg religijskog života.

Tako je i u običnom životu, u odnosu između dve osobe. Mi moramo prvo da upoznamo neku osobu. Mi sigurno ne možemo imati odnos prema nekoj osobi, ako nismo ni čuli o njoj ili ništa ne znamo o njoj. Mi prvo saznamo za neku osobu, pa onda, ako nam se sviđa, naravno, razvijamo pozitivan emotivan stav prema njoj. Pa onda, ako je volimo, mi onda imamo težnju da što više o njoj saznamo. Ako je to kvalitetna osoba, što god više o njoj saznajemo, mi je još više volimo.

Tako je otprilike i u odnosu između čoveka i Boga. Čini nam se, da je to prilično istinito, da najveća patnja savremenog sveta jeste nerazu-

mevanje Boga. Kada bi ljudi malo više znali ko Bog jeste, čini nam se da bi ga oni više voleli, da bi bilo više istinski religioznih ljudi, i da bi živeli u jednom mnogo srećnijem svetu. Da mi dobro razumemo ko Bog jeste, mi bi onda bolje razumeli i ko je naš bližnji, ko je onaj što sedi možda pokraj nas, ko stanuje u istoj ulici, u istom soliteru, radi zajedno sa nama na istom ili sličnom poslu.

Dakle, u savremenom svetu našem religijskom životu se postavljaju određeni izazovi. Ne možemo u savremenom svetu tek tako očekivati od ljudi da će oni jednostavno pristati na činjenicu da Bog postoji i da će jednostavno prihvatiti teološko tumačenje čoveka, njegove prirode i cilja njegovog postojanja. Religiozan čovek se mora izboriti da dokaže i objasni svoj pristup životu.

U nastavku ćemo govoriti o trojstvu. Tema o trojstvu je dosta komplikovana. Ona ima različite aspekte. Bavićemo se sa dva značajna aspekta ove teme. Inače, ova tema spada u jednu širu temu o Bogu.

Kada se razmišlja o Bogu, sva pitanja, svi problemi mogu da se tretiraju pod dva podnaslova. Jedan od njih jeste "Ko Bog jeste?", a drugi "Šta je On učinio za čoveka?" Znači, prva tema jeste Božanska ličnost, a druga jeste Njegovo delovanje - šta je On učinio za nas?

Za neke ljude je prevashodno važno šta On čini za mene konkretno, dok postoje oni ljudi koji prevagu stavljaju na to - Ko Bog jeste? Nama se čini da je ovo prvo pitanje važnije: "Ko On jeste?" Ako mi dobro razumemo "Ko On jeste?", onda možemo lakše da razumemo "Zašto je On postupio onako kako je postupio?"

Recimo, mi ne možemo potpuno da razumemo žrtvu Isusa Hrista na krstu Golgote, i ne možemo da razumemo zašto je On tako postupio, ako ne znamo ko On jeste.

Zato što je Hristos takav, On je mogao da učini ono što je učinio za čoveka. Sigurno da je ovaj aspekt božanskog delovanja vrlo važan, ali nama se čini da je primarnije pitanje "Ko Bog po svojoj suštini jeste?"

Ovo je sada jedna specifična situacija gde mi, ograničena ljudska bića, pokušavamo da razmišljamo o neograničenom Bogu, o Bogu koji je beskonačan, koji je apsolut (mi smo relativno ograničena bića).

U knjizi "Derviš i smrt" razgovaraju Mula Jusuf i Hasan Nurudin. I sada, pita Mula Jusuf Hasana Nurudina jedno pitanje koje je povezano sa ovom temom:

"Da li se može jednom posudom zahvatiti celo more?" On ustvari njega pita: "Da li celo more, da li božansko biće, može da stane u jednu malu posudu kao što je naš ograničeni mozak?"

Ono što komplikuje našu situaciju jeste to, što naš mozak ne samo da je ograničen, nego je i degenerisan. Ograničeni mozak može biti savršen prema svojoj ograničenosti, i nedegenerisan. Recimo, anđeoski mozak (možda je bolje da kažemo intelekt). Ali, on je još uvek ograničen. A mi smo u još težoj situaciji. Mi smo i ograničeni i degenerisani u odnosu na onog prvobitnog čoveka koji je stvoren. Naš um je prilično oštećen i degenerisan. Dakle, mi se nalazimo u još težoj situaciji, nego ograničena bića koja postoje u univerzumu.

I sada, odgovara njemu Hasan Nurudin, i kaže, vrlo zanimljivo (mi parafraziramo): "Jasno je da mi posudom ne možemo da zahvatimo celo more...", i onda on dodaje jednu vrlo značajnu rečenicu, i kaže: "...ali i ono što zahvatimo, i to je more."

Dakle, mi ne možemo potpuno da proniknemo u suštinu Božanskog bića, ali možemo nešto da zahvatimo, nešto nam je i ponuđeno, nešto nam je i dato (dato je u Bibliji), a nešto nam nije otkriveno.

Postoje neki aspekti Božanskog bića koje mi možemo apsolutno da shvatimo. Recimo, postojanje. To možemo da shvatimo. Da Bog postoji to možemo da shvatimo, ali ne možemo, recimo, da shvatimo šta to znači "svuda prisutnost", ne možemo da shvatimo šta znači "sveznanje". Kad nam neko kaže "sveznanje", mi to odmah doživljavamo kao nešto što je suprotno ograničenom znanju, našem znanju. Mi ne znamo sve, ali ne znamo ni to šta znači "sve znati", jer kada bi mi rekli: "Znamo šta znači 'sve znati'", to bi na neki način značilo da mi imamo uvid u sveznanje. Mi možemo da kažemo da znamo nešto u šta imamo uvid, a mi nemamo uvid u sveznanje.

Iz Biblije znamo da je Bog sveznajući, ali šta to istinski znači "sve znati", "sve moći", mi to, zaista, ne možemo apsolutno znati.

Dolazimo do pitanja trojstva. Biblija tvrdi da je Bog jedinstven po svojoj suštini, ali da On ima tri lica. Dakle, jedna suština, ali tri lica. To se naziva "doktrina o Svetom Trojstvu". Ova doktrina je napadana sa raznih strana. Napadana je sa teološke strane, sa aspekta nekih religija, napadana je i od strane racionalista.

Što se tiče naših ukupnih znanja, obično ljudi kažu da u odnosu na izvore saznanja, mi možemo da kažemo da sva naša znanja dobijamo putem našeg razuma (to bi bio neki racionalizam), zatim putem empirije, putem iskustva i putem vere. Ovde u velikoj meri, i uopšte kod biblijskih doktrina ili religijskih doktrina, dolazi do izražaja ovaj treći aspekt, aspekt verovanja. Apsolutno je jasno da mi do tih istina ne možemo da dođemo putem iskustva, pogotovo što postoji jedno lice

božanstva koje niko nikad nije video. To je Bog Otac. Možemo to da pročitamo u Jevanđelju po Jovanu, 1. poglavlje, 18. stih:

"Boga niko nije video nikad, jednorodni Sin koji je u naručju Očevom, On ga javi."

Dakle, čini nam se da svi možemo lako da prihvatimo činjenicu ili tvrdnju da iskustvom ne možemo potpuno znati ko je Bog po svome biću. Možemo li putem razuma? Putem razuma možemo nešto malo da produbimo od onoga ko je zaista Bog po svome biću, i to na osnovu onoga što je rečeno u Bibliji. Ali (to je čak i Dekart koristio kao jedan od argumenata za postojanje Boga), kada nam ne bi bilo otkriveno, kada nam ne bi bilo od Boga dano, kada nam ne bi bilo saopšteno, mi ne bi mogli o tome gotovo ni da razmišljamo, a da budemo sigurni da su naši zaključci ispravni.

Mi ćemo ovde govoriti o dva aspekta. Prvi je napadanje istine o trojstvu sa religijskog aspekta, a drugi je sa strane racionalizma. Nekim ljudima se čini da i u ovom religijskom pogledu, ako je biblijska religija monoteistička religija, onda trojstvo ne stoji, a racionalistima se ona nikako ne čini ispravnim, čak oni tvrde da je apsurdno verovati da je $1+1+1=1$.

Kada budemo govorili o ovom prvom aspektu, onda ćemo koristiti argumentaciju Biblije, a kada budemo govorili o ovom drugom, onda ćemo malo koristiti i nauku.

Nauka može u priličnoj meri da pomogne, a filozofija takođe. Oni mogu da pomognu čoveku da obrazloži svoje verovanje, nešto što je njemu već otkriveno da obrazloži pred sobom, ili pred drugima, da se vidi da su i naučni argumenti bar na podjednakoj visini kao i mišljenja koja prete da pobiju određenu doktrinu.

Dva atributa božanskog bića su vrlo važna. To je transcendentnost i imanentnost. (Nemamo u našem jeziku termine koji bi bili potpuno paralelni ovima.)

Kad kažemo da je Bog transcendentan, to znači da je On nešto drugo nego što je ovaj naš svet. On je ontološki, po suštini svog bića, transcendentan. On je nešto što je drugo nego što je ova naša realnost. On je druga realnost. On nije ova realnost koju mi doživljavamo (dakle, u ontološkom smislu). Ali po svome delovanju, On je imanentan, On je prisutan u svetu, On deluje u svetu. To je teizam. Teizam veruje, dakle, da je Bog po suštini svoga bića nešto drugo. On je transcendentan samo ontološki, ali je imanentan u svetu po svome delovanju.

Deizam veruje da je Bog i ontološki i po svom delovanju transcendentan: "On je stvorio ovaj svet, pustio ga da se kreće po svojim zakonitosti-

ma, i On se odvojio od ovoga sveta. Prosto nije zainteresovan šta se ovde dešava." I mnogi ljudi vole deizam. Dekart je vrlo doprineo da se razvije deizam, jer je on, maltene, govorio da ne postoji nikakva spونا ili nešto što nas može vezati sa Bogom. "Bog se sve više i više udaljavao", kao da Boga ne možemo videti kroz svet.

Sa druge strane imamo panteizam, koji govori da je Bog i ontološki imanentan, da je On usađen u ovaj svet, da je On i u biljkama, i u životinjama, i u ljudima, itd.

Ako bismo govorili u biblijskim terminima, onda bismo imali Boga koji je "Elohim". Elohim, to je taj veliki, neshvatljivi Bog koji može da stvara, kojega mi ne možemo dokučiti, koji je daleko. I mnogo ljudi vole da je Bog "Elohim", da je On tamo: "Budi ti Bože tamo, na tvome nebu, a mi ćemo biti ovde, na našoj Zemlji, i radićemo šta mi hoćemo." Mnogi ljudi vole da je Bog takav, da je On tamo negde daleko, da se On ne meša u našu istoriju.

Međutim, kada je Mojsije, pre nego što je išao da izvodi izraelski narod iz egipatskog ropstva, pitao Boga "ko On jeste", da bi mogao da kaže ljudima koje izvodi, tada Bog nije rekao da je On "Elohim", da je On "daleki bog, neshvatljiv". On je onda upotrebio za sebe ime "Jahve". Jahve, otprilike znači (neko je to lepo rekao) da je to "Bog svakodnevnog hleba", to je Bog koji se meša u čovekov život.

I, na jednoj strani smo imali naučnike, a na drugoj strani imamo ljude, recimo, tamo u nekom dalekom selu, za koje zaista nije važan poredak u univerzumu - njima nije važno da li je Bog "Elohim". Za njih je važno da kad je suša, kad nema kiše, kad nemaju šta da jedu, kad možda imaju jednu koricu hleba, za njih je ekstremno važno da je Bog "Jahve", da On vidi šta oni imaju da jedu. Zato je Bog, kad se javio Mojsiju, rekao da je On "Jahve", da On vidi muku svoga naroda u egipatskom ropstvu (baš je tako rekao), i da će On ići napred, da će On izvoditi narod. Zato imamo u teologiji termin "Bog izlaska" - Onaj koji izvodi iz ropstva. Ne samo iz egipatskog ropstva, nego On izvodi iz svakog ropstva.

Najteže ropstvo, kako je Hristos rekao, u koje čovek može da upadne, jeste ropstvo grehu. Ali On, Bog, je Bog izlaska, i On može čoveka da izvede iz ropstva.

Da li se doktrina o trojstvu može odbraniti sa biblijskog aspekta? Ono što je tačno jeste da se u Bibliji nigde ne spominje termin "trojstvo". Pored toga, tačno je da nigde u Bibliji ne postoji neko poglavlje u kojem je tačno iznesena doktrina o trojstvu (onako sistematski kako se to radi u udžbenicima).

Međutim, u Bibliji je dato sasvim dovoljno elemenata da se taj koncept može formulirati, i da se on, sasvim lepo, može obrazložiti. Mi znamo da ne samo ova doktrina, doktrina o trojstvu, nego i druga biblijska učenja nigde nisu eksplicitno, onako kao u udžbenicima, u određenim poglavljima, obrazložena, nego su obično biblijske doktrine, mogli bismo da kažemo - "u procesu". One se razvijaju i mi moramo proučavati, mi moramo čitati od Prve Knjige Mojsijeve do poslednje knjige Biblije, i moramo ih otkrivati. One su razvojno date.

Recimo, ideja o Mesiji. Postoji razvoj mesijanske ideje u Bibliji, počevši od 3. poglavlja Prve Knjige Mojsijeve, posle pada u greh (jer pre pada u greh ne može biti saopštena ta ideja), ali posle pada u greh, odmah je saopštena ta ideja da će Mesija doći, i onda kako čitamo, ta ideja se sve više razvija.

Dakle, ovaj napad nekih protivnika trojstva, da nigde u Bibliji nemate trojstvo tako eksplicitno obrađeno, je dosta slab, jer oni veruju u druge doktrine koje isto tako nisu eksplicitno, u nekom poglavlju obrađene, nego se mora istraživati.

Bog je to lepo zamislio. Vrlo retko Bog servira. On, čak i kad su u pitanju čuda, On nikada ne želi da čovek bude pasivni učesnik čuda. Bog želi od čoveka i mentalnu, i fizičku, i svaku drugu aktivnost. Zato On traži od čoveka da on proučava. Ništa nije dato na gotovo. Čovek mora da proučava, on mora da saznaje, on mora da se razvija, on mora da misli. On ne sme samo da odražava tuđu misao. Čovek mora da misli. Tada će religija za njega biti kvalitetna. Ako on samo reflektuje tuđe misli, pitanje je: "Ko je on? Da li je to, zaista, njegova religija?" Zato on mora da istražuje.

Čini nam se da je vrlo mudro što je Bog tako postavio svoje velike istine kao nekakvu rudu u zemlju, i ljudi moraju da kopaju ako misle da dođu do rude, moraju nekada da se malo pomuče da bi došli do određenih informacija.

Možda će neko da pita: "Kako to Bog želi da čovek ne bude pasivni učesnik čuda?" Možda najpoznatiji primer jeste sa Nemanom. Kad je Neman došao kod proroka, on je očekivao da će prorok izaći i staviti ruke na njega, i da će reći: "Ovoga trenutka ti se opraštaš gube!" (pošto je on bio gubav). A prorok je izašao pred njega i rekao mu je: "Moraš da ideš na Jordan, i sedam puta da se uroniš u Jordan da bi bio zdrav." I onda je proradio Nemanov ponos, i on je rekao: "Sad ja treba da idem na Jordan? Zar nisu reke koje se nalaze tamo, u mome kraju, u Damasku, lepše nego taj Jordan."

On je morao nešto da uradi. Bog ne želi da on bude pasivni učesnik čuda. Mora i on aktivno da

učestvuje. Bog nikada neće sa čovekom sam. Bog sigurno može, ali On hoće zajedno sa čovekom. A da li čovek hoće? Da li čovek kao slobodno biće (kao slobodno jedino i vredno) pravi izbor za Njega?

Kada se govori o trojstvu, mnogo je lakše to pitanje razmatrati uzimajući u obzir Novi Zavet, ali bi onda ispala velika nepravda prema judaizmu, prema tom velikom religijskom sistemu, jer ispalo bi da je Bog, možda, nešto previše sakrio, da oni nisu mogli u Starom Zavetu da dođu do te ideje.

Zato ćemo početi sa Starim Zavetom. U Starom Zavetu, recimo, u 1. Knjizi Mojsijevoj, u 1. poglavlju, u 26. stihu čitamo: "Potom reče Bog: Da načinimo čoveka po svomu obličju, kao što smi mi."

Zapazimo, ovde postoje vrlo značajne reči "da načinimo". Dakle, glagol je u množini. Onda, "po svome", opet množina. "Kao što smo mi", opet množina.

Onda, posle pada u greh, nalazimo u 22. stihu, 3. poglavlja (iste knjige): "I reče Bog: Evo čovek posta kao jedan od nas, znajući što je dobro, što li zlo." Možda će neko reći: "Možda se ovde Bog obraća anđelima." To ne može biti, iz prostog razloga što anđeli ne mogu da stvaraju, a ovde se lepo kaže: "Da načinimo, da stvorimo čoveka po svome obličju... kao što smo mi."

Jeste množina, ali još uvek se ne zna koliki broj lica ima.

Postoji jedan karakterističan stih i u 11. poglavlju, 7. stih gde se kaže: "Hajde da sidemo i da im pometemo jezike." To je bilo u vezi sa građenjem vavilonske kule. I onda 9. stih kaže: "Pomete Gospod."

Dakle, vrlo često, već u 1. Knjizi Mojsijevoj, mi imamo naizmenično jedninu i množinu.

Često je korišćen jedan stih o trojstvu, koji se nalazi u 18. poglavlju 1. Knjige Mojsijeve, koji govori o jednom pohodu u Mamriji, gde je Bog posetio Avrama, oca vere. I šta se dešava? 1. i 2. stih: "Posle mu se javi Gospod u ravnici mamrijskoj, kad seđaše na vratima pred šatorom svojim u podne. Podigavši oči svoje pogleda, i gle, tri čoveka stajahu prema njemu. I ugledavši ih potrča im na susret ispred vrata šatora svojega, i pokloni se do zemlje, i reče:..."

Dakle, on vidi tri čoveka, i onda se poklanja do zemlje "...i reče: Gospode!"

Obraća se kao jednoj ličnosti. Često su teolozi koristili ovaj stih kao dokaz, ne samo da vidimo množinu, nego tačno tri lica. On vidi tri lica i obraća se njima kao jednom.

Međutim, mi smo na početku čitali da Boga Oca niko, nikad, nije video. Ako smo zapamtiti taj

stih, mi bismo odmah rekli: "Ovde postoji kontradikcija. Boga Oca niko nikad nije video, a kako sada se vide tri lica?" Ali zaista, u Bibliji nigde ne postoji kontradikcija, u Bibliji nigde nema nelogičnosti.

Ako se bolje proanalizira celo 18. i 19. poglavlje, vidi se da samo jedan od ta tri lika pripada Gospodnjem licu. Evo, recimo, 22. stih 18. poglavlja kaže: "I ljudi okrenuvši se pođoše put Sodomom, ali Avram još stajao pred Gospodom."

Ovo je prvi stih koji nam pomaže da razumemo o čemu se radi. Dakle, sada se za dve ličnosti upotrebljava izraz "ljudi", ali i dalje se kaže da je Avram ostao pred Gospodom. I onda, u 19. poglavlju se kaže: "I dođoše dva anđela u Sodomom." Dakle, od te tri ličnosti dva su anđela. Pa onda u 10. stihu: "A ona dva čoveka..."

Vidimo kako prvo "ljudi odoše", pa onda "dva anđela dođoše u Sodomom", pa onda ista ta "dva čoveka": "...a ona dva čoveka (anđeli koji su izgledali kao ljudi) dođoše ruke, uhvatiše Lota..." (onaj koji je čitao celo poglavlje zna o čemu se konkretno radi).

I sada oni razgovaraju sa Lotom, i u 13. stihu kažu: "...pa nas posla Gospod da ga zatremo." A u 15. stihu: "Navališe anđeli na Lota..." (kad su trebali da ga izvuku iz Sodoma, da ne bi propao sa ostalim ljudima).

I u 24. stihu se kaže: "Tada (kada su oni već izašli iz Sodoma) pusti Gospod na Sodom i na Gomor od Gospoda kišu od sumpora i ognja." Zapazimo kako je ovaj stih karakterističan:

"Tada pusti Gospod (znači, već je Hristos došao do Sodoma) od Gospoda..."

Često je Trojstvo prikazivano tako, kao tri lica koja se javljaju Avramu. To ništa, samo po sebi, ne bi bilo pogrešno. Međutim, iz dublje analize 18. i 19. poglavlja vidimo da je samo jedan od tih likova istinski Gospod. Boga Oca stvarno nikad niko od ljudi nije video. U Novom Zavetu je ta istina mnogo više otkrivena, ali mi ćemo se još malo zadržati u Starom Zavetu, pošto postoje ljudi koji misle da postoji neka kolizija i neprijateljstvo između Starog i Novog Zaveta, ali videćemo da takvo neslaganje ne postoji.

Recimo, u 4. Knjizi Mojsijevoj, 21. poglavlje, 6. stih. Ovde se radilo o jednom specifičnom slučaju, kada su se Izraelci, na svom putu iz Egipta u obećanu zemlju, bunili protiv vođstva Mojsija i onako kako je Bog želeo da ih provede. I u 6. stihu kaže: "A Gospod pusti na narod zmije vatrene koje ih ujedahu, te pomrije mnogo naroda u Izraelju."

Ovde je bitno da zapamtimo da je Gospod to učinio. A kako apostol Pavle komentariše ovaj stih u 1. Korinćanima, 10. poglavlje? (sada smo u No-

vom Zavetu, da malo osetimo smisaono jedinstvo Biblije. Biblija je jedna biblioteka koju je pisalo čak oko 40 autora, različitih profila, ali ta knjiga ima smisaono jedinstvo. Ona nema jedinstvo radnje, radnja je tu na mnogo mesta isprekidana, to su različite radnje, to su različite ličnosti, ali Biblija ima smisaono jedinstvo).

Dakle, 1. Korinćanima, 10. poglavlje, 9. stih kaže: "Niti da kušamo Hrista, kao što ga neki od njih kušao je i od zmija izgiboše." Zapazimo, kad apostol Pavle govori o tom kušanju koje je bilo opisano u Mojsijevim knjigama, on kaže da su oni kušali Hrista, da je On bio to lice božanstva, da je On bio taj Gospod, da je On bio taj Jahve (jer kod nas je ime "Jahve" na mnogim mestima prevedeno kao "Gospod").

Ima i drugih stihova gde apostol Pavle ističe da je Isus bio taj koji je vodio narod, da je On taj Jahve. Mi ćemo malo kasnije dublje proširiti ideju o toj drugoj ličnosti božanstva koja se prilagođava stvorenjima, koja izvodi, koja vodi i koja se stara o ljudima.

Znači, ovde je bitno da su oni tamo u pustinji "Gospoda kušali", a kada apostol Pavle to komentariše, on kaže da je to bio Hristos. Dakle, Hristos je Gospod.

U Knjizi proroka Isaije nalazimo nekoliko interesantnih stihova koji su vezani za ovu našu temu. (Ima puno stihova, mi ih nećemo sve spomenuti. Svakome je ostavljeno da i sam nešto otkrije, jer mnogo je lepo kad čovek sam otkrije nešto u šta treba da veruje i na šta treba u životu da se oslanja.) U 6. poglavlju Knjige Proroka Isaije, u 8. i 9. stihu se kaže: "Potom čuh glas Gospodnji gde reče: Koga ću poslati (jednina) i ko će nam ići" (slično je kao u Mojsijevim knjigama, opet imamo množinu), "a ja rekoh: Evo mene, pošalji mene." I onda u sledećem stihu: "A On reče: Idi i reci tome narodu: Slušajte, ali nećete razumeti, gledajte, ali nećete poznati."

Znači, glas Gospodnji je rekao da će, ovde u konkretnom slučaju, postojati ljudi koji će slušati, ali to neće poštovati, oni će to jednostavno ignorisati. Ali, ono što je nama ovde bitno jeste da opet apostol Pavle, tumačeći ovaj starozavetni stih, kaže nešto vrlo važno.

U Delima Apostolskim, on razgovara sa nekim svojim zemljacima Jevrejima koji su bili fanatični i koji su znali za ovaj stih, ko ga je rekao, da Isaija kaže da je to Gospod rekao. Kada apostol Pavle tumači ovaj stih, on kaže: "Dobro kaza Duh Sveti..." Dakle, vidimo da apostol Pavle primenjuje izraz "Jahve" i na Isusa Hrista i na Duha Svetoga. Dela Apostolska, 28. poglavlje, 25. stih:

"Dobro kaza Duh Sveti preko proroka Isaije ocevima našim govoreći: ..." I sada idu tačno one

reči koje se tamo pripisuju Gospodu: "...idi k narodu onome i kaži: Ušima ćete čuti i nećete razumeti, i očima ćete gledati i nećete videti."

Da je Duh Sveti zaista Bog, vidimo, recimo, u Delima Apostolskim, u 5. poglavlju, 3. i 4. stih: "A Petar reče: Ananija, zašto napuni Sotona srce tvoje da slažeš Duhu Svetome." I onda kaže: "Ljudima nisi slagao nego Bogu." Duh Sveti je istinski Bog.

Kada se, recimo, govori o dolasku Mesije, onda prorok Isaija kaže da će se pojaviti preteča koji će pripremiti put Gospodu. To se nalazi u Knjizi Proroka Isaije, u 40. poglavlju, 3. stih: "Glas je nekoga koji viče: Pripavite u pustinji put Gospodnji, poravnite u pustoši stazu Bogu našem."

A u Jevanđelju po Mateju, gde se govori o tome, šta kaže Matej u 3. poglavlju? Na koga se to odnosi? Svi znamo da se to odnosi na Isusa Hrista: "Jer je to onaj za koga je govorio prorok Isaija gde kaže: Glas onoga što viče u pustinji: Pripravite put Gospodu, i poravnite stazu Njegovu" (u 3. poglavlju se govori o Isusu Hristu i o Njegovom krštenju).

Dakle, i u Starom Zavetu, i u Novom Zavetu je izneseno učenje da je Bog troličan, da je On jedinstven po svojoj suštini, ali da ima tri lica.

A sada ćemo da pročitamo neke stihove iz Novog Zaveta gde je to sve sažeto. Recimo, u Jevanđelju po Mateju, u 28. glavi, kada Isus šalje svoje učenike, On kaže: "Idite, dakle, i naučite sve narode krsteći ih u ime (zapazimo kako kaže, ne kaže "u imenima") Oca i Sina i Svetoga Duha." Dakle, u ime jednog jedinstvenog Boga koji ima tri lica: Otac, Sin i Sveti Duh.

Ima još dosta stihova u Novom Zavetu koji govore o tome da je i Isus istinski Bog. Ali, da možda sada pređemo na drugi deo naše teme: "Pitanje učenja ili doktrine o trojstvu pred ljudskim razumom." Kako ta doktrina izgleda pred ljudskim razumom?

Svi prigovori ovoj doktrini koji su učinjeni sa stanovišta ljudskog razuma koriste se i od strane onih koji su religiozni, a ne veruju u ovu doktrinu.

Ljudi se pitaju: "Kako to može biti, da je Otac istinski Bog, da je Sin istinski Bog i da je Duh Sveti istinski Bog, a ipak, da biblijska religija nije politeistička religija, nego da je monoteistička, da ona uči da postoji jedan jedinstveni Bog?"

Dakle, ljudi se pitaju: "Kako to može biti?", i često se u knjigama može naći ta formulacija: $1+1+1=1$. I onda, već u sledećoj rečenici kažu: "Ne postoji očigledniji apsurd od toga."

Kako to zaista može biti?

Što se tiče božanskog bića, mi smo već rekli da mi ovog trenutka ne možemo potpuno da prodremo u sve aspekte Božanskog bića. Postoji deo

Božanskog bića koji je za nas, u ovom trenutku, tajna. I onda neki argumentuju, da ako je nešto delimično tajna, onda u to ne treba verovati. Jer, ako je nešto tajna, onda je to protivrazumno (kažu oni), a čim je protiv razuma, onda nije dostojno čovekovog verovanja.

Međutim, tajna ne znači da je ona protiv razuma. Često apostol Pavle koristi taj izraz, na grčkom je to "misterion" - misterija, tajna. Međutim, ne treba tajnu pretvarati u nešto protivrazumno.

Navešćemo jedan prost primer kao analogiju: Dete dođe prvi put negde gde se nalaze automatska vrata. On je naučio da mora postojati kvaka koju treba pritisnuti da bi se ušlo u prostoriju. I zamislimo sada neko dete koje prilazi nekim automatskim vratima, i ona se "sama otvaraju".

To je, zaista, tajna za jedno dete.

To je jedna paralela. Mi ne možemo, u određenom trenutku, da potpuno prodremo svojim razumom u sve tajne koje postoje u ovom svetu, ali tajna je samo iznad određenog razuma. Ona je možda adekvatna, primerena nekom razumu, koji je viši od našega.

Ta automatska vrata nisu bila nikakva tajna za učitelja tog deteta, jer je on znao šta je fotočeli. Za njegov razum to nije bila tajna.

Dakle, tajna nije protivrazumna, već samo može biti iznad nečijeg razuma. Ovo je vrlo važno.

Vrlo je nepošteno ako neko nešto ne razume, da kaže: "To je protivrazumno." Mnogo puta možemo da sretnemo ljude koji značenje nečega mere po svom razumevanju. Ako on nije razumeo o čemu se radi, to je beznačajno. Ako je on razumeo, onda je to značajno.

Bilo bi dobro da se srodimo sa tom idejom, da tajna nije protivrazumna, dakle, da Bog ne zahteva od nas da mi verujemo u nešto što je apsurd.

Možemo li sada da se približimo ovoj tajni kroz nauku? Apostol Pavle koristi nekoliko vrlo lepih stihova u Rimljanima poslanici. U 1. poglavlju, 19, 20. i 21. stih:

"Jer što se može doznati za Boga poznato je njima, jer im je Bog javio. Jer što se na Njemu ne može videti, od postanja sveta moglo se poznati i videti na stvorenjima..."

Mi nismo ovde govorili o svrhovitosti u prirodi. Postoji plan, postoji svrha, postoji određeni razum na stvorenjima, gde se vidi kako je Bog stvorio. Kroz stvorenja mi tačno možemo da vidimo kakav je Bog. Iz toga što u prirodi vidimo toliku lepotu (priroda se razmeće lepotom), mi tačno možemo kroz tu prirodu da vidimo da je njen Stvoritelj sklon da stvara nešto što je lepo.

I onda apostol Pavle kaže nešto što je prilično čudno, možda fascinantno: "... Njegova večna sila..."

Apostol Pavle čak kaže da se na stvorenjima može videti Njegova večna sila. I stvarno se može nazreti. Kad, recimo, pogledamo nebeski svod preko leta, uočavamo ono što je psalmista rekao: "Nebesa kazuju slavu Božju." Tačno vidimo kakvo mora biti to biće koje je stvorilo tolike zvezde, koje je stvorilo tolike galaksije. Kakvo to biće mora biti! Kako to biće mora biti snažno! Kako ono mora biti veliko!

Dakle, apostol Pavle kaže: "Njegova večna sila", pa čak kaže: "I božanstvo da nemaju izgovora." Znači, mnogi ljudi neće imati izgovora kada im Bog bude sudio.

A zašto neće to da vide? "Jer kad poznaše Boga, ne proslaviše ga kao Boga, niti mu zahvališe, nego zaludeše u svojim mislima i potamne nerazumno srce njihovo, kad se građahu mudri poludeše i pretvoriše slavu večnoga Boga u obličje smrtnoga čoveka, i ptica, i četvoronožnih životinja..."

Bog preko apostola Pavla tvrdi da mi u prirodi možemo nešto da nazremo o Bogu, čak i o Njegovom božanstvu.

Jedan naučnik je govorio o tome, kako univerzum, na jedan perfektan način modelira trojstvo. Kako je on to objasnio? Bog Otac je nevidljivi Bog. On se manifestuje i približava bićima kroz Isusa Hrista, a mnogo se o Njemu saznaje kroz delovanje Svetoga Duha. I sada, ovaj naučnik kaže: "I univerzum je, ili kosmos, isto tako, 'trokosmičan' - on ima tri kosmosa. To je kosmos prostora, kosmos energije (ili materije) i kosmos vremena."

Zapazimo, kosmos nema tri dela. To je jedna celina. Nema on jedan deo koji je prostor, drugi deo koji je energija i treći koji je vreme. Nego je sve prostor, sve je energija i sve je vreme. I tačno je, što apostol Pavle kaže, da je Bog u svojoj tvorevini, u svojim stvorenjima, na neki način predočio ko On jeste, što je i sasvim normalno, i što je i sasvim razumljivo.

Mnogi autori kroz svoja dela predočavaju ko oni jesu u suštini. Recimo, Hese je kroz sva svoja dela predočio neki unutrašnji konflikt između one religijske osnove koju su njegovi roditelji postavili u njegovom životu, i kako je ta osnova doživela sudar sa svim izazovima koje čoveku može da pruži ovaj svet. I on je to preneo u svoje knjige.

Kao što razni autori u svoja dela unose i nešto od svoje ličnosti, tako je i Bog, kao umetnik u univerzumu, uneo u svoje delo puno od svoje ličnosti. Prostor, koji je nevidljiv, a svuda prisutan, je kao Bog Otac koji stoji u zaleđini svega - prostor

stoji u zaleđini svega. A kada mi najbolje vidimo prostor? Vidimo ga kroz energiju koja je materijalizovana. Tako najbolje osećamo prostor, kao što najbolje, a to i Biblija tvrdi, vidimo manifestaciju Boga kroz Sina. Zato mi u Starom Zavetu imamo da se Bog stalno kroz Sina pokazivao ljudima. On je taj Bog ili Jahve, to lice božanstva koje je vodilo izraelski narod iz egipatskog ropstva.

Dakle, kao što se božanska ličnost nama stvorenjima najbolje manifestuje kroz Isusa Hrista, tako imamo paralelu i u univerzumu.

A kako se doživljava, kako se saznaje, kako se izražava taj univerzum? Uvek kroz vreme. Znači, paralela postoji i sa trećim licem božanstva.

I ovde, sada, mi nemamo potrebu da sabiramo i da dobijemo tri univerzuma, nego je potrebno da vršimo jednu drugu radnju - množenje:

$$1 \times 1 \times 1 = 1$$

I vektori kada se sabiraju, oni se množe.

Možda još malo da proniknemo u ovu veliku tajnu. Mi ne želimo da kažemo da je ova argumentacija podjednako vredna kao biblijska. Nije ona podjednako vredna, jer mi nikada ne bi znali šta je prava istina o Bogu da nam je On nije saopštio. Mi samo želimo da pomognemo da svako može imati uverenje da to nije ništa apsurdno, ništa nelogično, nego da mi, ljudi 20. veka, sasvim logično možemo da verujemo da je Bog troličan, kao što su to verovali apostoli u prvom veku.

U mnogim pesmama o Bogu spominje se jedan značajan argument o trojstvu. Bog je ljubav. On je to i pokazao. Postoji biblijska argumentacija kako je Bog pokazao da jeste ljubav. Međutim, mi možemo da dođemo do tog zaključka čistom dedukcijom. Prvo imamo misao da je Bog savršen (biće koje nije savršeno nije Bog). Iz savršenog bića, čistom dedukcijom možemo da izvedemo savršena osećanja. A savršeno osećanje jeste ljubav. Ako je Bog ljubav, nema ljubavi, a da se ona ne prenosi, sa jednog subjekta na drugi. Ako je ljubav u okviru jedne ličnosti, to se zove samoljublje. A samoljublje nikako ne može biti nešto savršeno, ono nikako ne može biti vezano uz savršeno biće.

Prosto, kad razmišljamo o Bogu kao o savršenom biću, nameće nam se - ako je On punina bića, ako je On maksima bića, ako je On maksimalno biće, On mora biti punina i u licima: "Ja, Ti, On" - ljubav mora da se prenosi.

Sa čisto logičkog aspekta, Bog mora biti najmanje troličan, da bi to bila istinska ljubav, da ne bude neistina to što Biblija kaže, "da je On zaista ljubav".

Gete se pitao: "Šta je to Bog radio, da li se On dosađivao pre nego što je stvarao, kad nije stvarao." Ne, nikada se Bog nije dosađivao. On je voleo. On uvek voli.

Evo, možemo to da pročitamo čak i u Bibliji. U Jevanđelju po Jovanu, u 17. poglavlju, 24. stih: "Oče, hoću da i oni koje si mi dao budu sa mnom gde sam ja, da vide slavu moju koju si mi dao, jer si imao ljubav k meni pre postanja sveta." Pre nego što je išta postalo, pre nego što je išta bilo, lica božanstva se se međusobno volela. Dakle, Bog je uvek voleo.

Pogledajmo još samo na jedan način na trojstvo, sa aspekta ljudskog razuma, a to je na osnovu činjenice da Biblija tvrdi da je Bog živ, da je On aktivan, da je On vrlo zaposlen, da je vrlo vredan, da radi. Iz toga nedvosmisleno proističe zaključak da u božanskom biću postoje određeni procesi, kao i u svakom biću. Kakvi su oni, mi ne znamo. Ali, ono što sigurno možemo znati, to je - da su savršeni i da su večni.

Ako govorimo o procesima u božanskom biću, a ne kažemo da su savršeni i večni, to će biti veoma opasno, zato što to može asocirati na promenljivost Božjeg bića. Ako su neki procesi počeli nekad u njemu, to znači da bi On sada bio drugačiji nego što je bio pre nego što su ti procesi počeli. Ne, ti procesi su savršeni i večni. Zato oni ne mogu da utiču na Njegovu neizmenljivost. Oni su večni i savršeni. A budući da je On savršeno biće, Njegovi procesi teže ka maksimumu. A šta je maksimum života? Maksimum života jeste rađanje, a maksimum aktivnosti jeste ishodenje.

I oba ova termina nalazimo u Bibliji. Sin se rađa, a Sveti Duh ishodi. U Jevanđelju po Jovanu, u 15. poglavlju, u 26. stihu se kaže: "A kad dođe utešitelj koga ću vam poslati od Oca, Duh istine koji od Oca ishodi, On će svedočiti za mene." Dakle, pošto ti procesi teže ka maksimumu, onda su i rezultati savršeni, a to su lica. Najsavršeniji rezultat nekog procesa jesu lica, ličnosti.

Znači, savršeno biće - savršeni procesi. Savršeni procesi jesu procesi rađanja (kao rezultat života - toga što je Bog živ), i Njegove aktivnosti, a to je proces ishodenja. A kao rezultat tih savršenih procesa dobijamo savršene rezultate, a najsavršeniji rezultat jeste ličnost. I zato imamo tri ličnosti, a ipak jedinstvenog Boga.

Ova biblijska doktrina o trojstvu je zaista lepa, i Biblija nas uči kako su sva ta lica božanstva bila vrlo zainteresovana za čoveka, i kako su bila uključena u čovekovo spasenje nakon pada u greh. Ali, dominantnu ulogu u stvaranju imao je Bog Otac, u čovekovom otkupljenju imao je Bog Sin, koji je i umro na krstu Golgote, a u čove-

kovom posvećenju za novi život dominantnu ulogu ima Bog Sveti Duh.

Mi se nalazimo u periodu kada treće lice božanstva posebno deluje, i nadamo se da će ovo razmatranje pomoći da se bolje razume ova tema, da se lakše i uspešnije prihvati činjenica da Bog postoji, i da je On zainteresovan za našu sudbinu.